

К. Левицький

Діяльність нового

парляменту.

06
5181-10
Львівський
ЗурР

Костю Левушкин

Діяльність нового парламенту
в справах податкових.

3

==

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

НАРОДНА КАНЦЕЛЯРИЯ
у Львові - Ринок 10.

Л Ь В І В, 1908.

Накладом редакції „Діла“.

З „Народної Друкарні“ вул. Ліндого ч. 9.

99(28k)261.433.921-03

Львівська державна
наукова бібліотека

3296

АНБ ім. В. Стефанишина

~~25-203~~

Загальний огляд.

Усуненє податків, що надмірно чи то несправедливо обтяжають населенє, а натомісць впровадженє справедливого розкладу податкового на загал населеня по змозі одиниць, отсе новочасне змаганє социяльних політиків. А поступові стороництва проголосили у своїх програмах дві загальні засади: стреміти до створеня одиницям конечного „minimum existentiae“, вільного від податку, ть прогресивно висшого оподаткованя заможнійших одиниць господарських.

З отсими програмовими змаганнями увійшли послы всіх народів нашої держави до нового парламенту та з сими поглядами нового тіла законодатного мусить також числити ся правительство, розуміючи, яка судьба жде його предложеня податкові. З другої сторони як правительство так і послы парламентарні мусять мати на увазі удержанє рівноваги в бюджеті державнім та судротив домагань на здійсненє нових проблемів социяльних, як поліпшенє долі служби державної, відшкодованє родин резервістів, поліпшенє удержання війська, будова нових шляхів залізничних, удержавненє залізниць, конечні адаптації державних залізниць, санация краєвих фінансів, обезпеченє загальне на старість і неспосібність до праці, — загальна сума приходів держави не лиш не може зменшити ся, але мусить одвітно підвисшити ся.

Тому політика і реформа фінансова нашої держави мусить обертати ся коло двох питань:

що є найбільше обтяжуюче і несправедливе, отже має бути знесене, та звідки мож потягнути, аби надоложити конечні фонди для державних заповтребовань.

Коли переглянемо важнійші внески з ініціативи нових послів парляментарних та предложеня правительства в справах податкових з першого року діяльности нового парляменту, — то переконаємо ся, що сі реформи дотичать майже всіх областей нашої системи податкової. З'осібна комісії податковій палати послів Ради державної доси приділено до підготовлення отсі важнійші справи податкові:

1) Ухвалу палати панів на зміну закона з 23. мая 1883, В. з. д. 83, про евіденцію катастру податку ґрунтового. Отсе предложене має бути порішене рівночасно з новим законом про ділене парцель ґрунтових та про допустимість судового зізнавання контрактів що-до недвижимостий до 200 корон вартости. Відтак податку ґрунтового дотичать внески посла д-ра Птася і товаришів на опуст податку ґрунтового малим господарям та посла Пісека і товаришів, аби дійсний чистий дохід був підставою до виміру податку ґрунтового, та аби мати на увазі довги ґрунтові.

2) Внески посла Кайзера і товаришів як також посла Гuebера і товаришів на зміну постанов закона з 25. жовтня 1896, В. з. д. 220, про безпосередні податки особисті, — про увільнене малих спадщин від належитостий спадкових та впроваджене прогресивних належитостий спадкових як також податків від збитковних предметів; внесок д-ра Бенковіча і товаришів про реформу податку особисто-доходового по мисли жадань сільських господарів і внесок посла д-ра

Гломбінського і товаришів про реформу загального податку заробкового, зби найслабші податники з IV. класи податкової були увільнені від оплачування заробкового податку.

✓3) Внески посла д-ра Костя Левицького і товаришів, аби візвати правительство до предложення проекту закона, яким має бути змінений закон з 9. лютого 1882, В. з. д. 17, в тім напрямі, що дома з одною або з двома мешкальними кімнатами мають бути увільнені від податку домово-клясового; посла Прокопа і товаришів, аби дома призначені для малих рільників, сільських ремісників і робітників були увільнені від податку або обтяжені лише малим податком; посла Фідлера і товаришів що-до увільнення будинків з одною або лиш з двома мешкальними кімнатами від податку домово-клясового і посла д-ра Жітніка і товаришів про цілковите знесення податку домово-клясового від помешкань потрібних до ведення хліборобського господарства і посла Хоца і товаришів про реформу податку домово-чиншового з можливим узглядненем потреб незаможного населення. До отсих внесків предложило правительство проект нового закона про податок від будинків (Gebäudesteuer), який перейшов вже до комісії податкової і зістав придлений референтам.

4) Внески посла д-ра Гломбінського і товаришів про знесення консумційного податку акцизового в замкнених містах та податку від мяса, як також внески посла д-ра Реннера і товаришів на знесення податку від мяса і консумційного податку акцизового в замкнених містах, та поступенного обниження по-

датків від пива, горівки, цукру і нафти.

Супротивний проєкт правительства на підвишенє податку від горівки не перейшов єще до комісійного трактованя. Натомість ухвалений палатою послів новий закон про обниженє податку від цукру перепав в палаті панів.

5) Предложеноє правительства з проєктом закона про впровадженє оплат від автомобілів, що з деякими змінами перейшло в комісії податковій та жде ухвали палати послів.

З сего загального представлення виказують ся знаменні прояви нашої політики фінансової в трох напрямках.

На перше місце висуваємо сучасне правительство, якого політику фінансову представляє теперішній міністер скарбу д-р Витовд Коротовський, що вийшов із школи б. міністра скарбу д-ра Юліяна Дунаєвского та хоч ніякого пляну фінансового доси не показав, але у всякім разі виявив змаганє до продовження політики фінансової Дунаєвского, котрий — як відомо — податками консумційними привів бюджет держави з дефіциту до рівноваги. Отсе прямоває міністра скарбу Коритовського іде за поглядом, що податками безпосередними (з ґрунту, будинків, зарібків і доходів) не витягнєсь нових жерел приходу для держави, та що податки посередні (консумційні) є тим жерелом, з якого держава і краї мають черпати потрібні доходи, і се тим певнійше, бо податки посередні обтяжують в мірі консумції кожду одиницю господарську, а податки безпосередні спадають лиш на деякі одиниці, отже не діймають загалу населеня, що користує ся добродійствами держави. Сей погляд зазначив міністер скарбу Коритовський, виступивши против обниженя податку від цукру,

що був прирік президент міністрів бар. Бек за-
для переведення угоди австро-угорської, та на-
пираючи на підвищене податку від горівки.

Другим чинником в політиці фінансовій дер-
жави є послы парламентарні, що
стоячи під осудом opinіо публичної, не радо зго-
дять ся на підвищуване податків посередних
(консумційних), а соціяльні демократи рішучо є
противні сій політиці фінансовій міністра скарбу
Коритовского. Польське коло також не конче
вдоволене зі свого міністра скарбу та коли би се-
ріозно мож трактувати згадані внески польських
послів парламентарних, то звідси слідує, що по-
сли д-р Гломбінский і більшість польського кола
не згоджує ся з політикою фінансовою міністра
скарбу д-ра Коритовского. До того годить ся
піднести знаменну подію парламентарну з 7. лип-
ня 1908. р., коли посол Батталія заявив ся за
впровадженем монополію від запалок (сірників),
обчисляючи сподіваний дохід для держави до де-
сяти мільйонів корон річно, та відтак просив о
сконстатоване, що се його особистий погляд, а не
гадка польського кола. Взагалі опозиційні послы
поступові (до сих належать також руські послы
парламентарні) стоять на сім становищі, аби
передовсім висшою прогресією
піднести податок особисто-до-
ходовий та належитости спад-
кові, як також консеквентно пе-
ревести „*minimum existentіае*“ у
всіх податках безпосередних.

Вкінці підніс тут свій голос третій чинник,
яким є палата панів, що при нагоді
відкинення ухваленого палатою послів проєкту за-
кона про обнижене податку від цукру рішучо за-
стерігла ся против сего, аби новий парламент за-
гального голосованя трактував її як чинник дру-
горядний в новочаснім законодавстві державнім.

Палата панів хоче бути рівнорядним чинником законодатним з народним парламентом та стати регулятором в борбі поміж конечностями народними і конечностями державними.

I.

Про оподатковане автомобілів.

На першій місці підносимо справу оподаткування автомобілів з цієї причини, бо порішене сього закона являєсь першою важнішою працею законодатною комісії податкової нової палати послів, що вказує напрям нового нашого законодавства соціяльно-політичного...

В р. 1907. піднесли декотрі сойми краєві нашої держави справу оподаткування автомобілів, та сойми: низшо-австрійський і каринтійський виготовили навіть проекти дотичних законів і тоді виринули сумніви про користи ріжнородного оподаткування автомобілів дорогою краєвих законодавств, наслідком чого заявило правительство, що оподатковане автомобілів ліпше дасть ся перевести одноцілим державним законодавством.

Під зглядом податковим оправдане є домагання наложення податку від возів гонених силою (Kraftfahrzeuge), так як власник коштовного автомобіля (самохода), що до сього приладу удержує успосібнену обслугу та видає на удержане всего того значні суми гроша, мусить вважатись незвичайно засібною одиницею господарською, що надаєсь, аби її притягнути до оплачування податку від збитку (Luxussteuer).

З другої знов сторони не дасть ся заперечити, що їздою автомобілів незвичайно зуживають ся дороги, так що побиране оплат від посідачів автомобілів представляєсь с-

правданим жаданем відплати за сильне ужите доріг, при чім не мож поминути ще тої обставини, що наслідком їзди автомобілями загаль населення наражений є на всілякі перепони і недогідности, бо уживаючи доріг звертати мусить бачну увагу, та зносити гук, видиманя прикрої пари і хмари пороху, що піднимають ся з дороги по кождім переїзді автомобіля.

Заграничні законодавства податкові, як в Англії, Франції, Німеччині, Італії і Швейцарії запровадили у себе передше податок від автомобілів, а в нас сю справу доси відкладано, бо аж до недавного часу були автомобілі в нашій державі мало уживані.

На підставі правительственного предложения проєкту закона про запровадження дачок від возів гонених силою (автомобілів і коліс моторових) ухвалила комісія податкова в місяцю маю 1908. дотичний закон з деякими змінами, по часті за згодою правительства, а по часті против бажання правительства. Взагалі, комісія податкова не руководилась тут чисто фіскальними зглядами, тракуючи радше дачки від автомобілів як податок з призначенням на удержання доріг державних і краєвих (Z wecksteuer).

Переходячи до пояснення важніших постанов сего проєкту закона, належить піднести передовсім, що услівем побирання оплати є уживане публичних доріг і площий, та наслідом сего автомобілів і коліс моторових вільно уживати на публичних дорогах і площах лиш за попереднім зложенем оплати та керманич обовязаний мати при собі посьвідку оплати.

Оплата на один рік виносить.

- 1) За моторові колеса 10 корон.
- 2) За моторові колеса з бічним возом 30 корон.

3) За автомобілі :

а) з силою 10 коний 60 корон головної такси і по 4 корони додатку від кожної сили коня;

б) над 10, до 25 сил кінських 75 корон головної такси і по 5 корон додатку від кожної сили коня ;

в) над 25, до 45 сил кінських 150 корон головної такси і по 10 корон додатку від кожної сили коня ;

г) над 45 сил кінських 300 корон головної такси і по 15 корон додатку від кожної сили коня.

З того слідує, що від автомобілів як в) припадають оплати до 600 корон річно, а від автомобілів як г) припадуть оплати від 990 корон в гору. Оплати в обох сих класах піднесла комісія податкова, так як предложене правительства визначувало від автомобілів як в) головну таксу в квоті : 100 корон і по 7 корон додатку від кожної сили коня, а від автомобілів як г) головну таксу в квоті : 150 корон і по 10 корон додатку від кожної сили коня.

Натомість від електричних автомобілів прийнято лиш головну таксу одну в річній квоті : 100 корон.

Маючи на увазі, що автомобілі служать не лиш до пристрасного шпорту люксового, але також до цілий пожиточних, допускає проєкт закона отсі звичайні увільнення від оплати :

1) Самохідних возів, що виключно служать для служби військової, державної почти і телеграфу або сторожі огневої, для перевозу хорих закладами добродійними та інших добродійних цілий ;

2) що уживають лікарі Кас хорих по мисли закона з 30. марта 1888. В. з. д. 33, головно виконуючи свій завд ;

3) що уживають інституції покликані до стягання податків і оплат на цілі публичної адміністрації ;

4) що призначені є до промислового перевозу осіб ;

5) тягарових автомобілів і автомобілів уживаних в підприємстві і таких коліс моторових;

6) автомобілів, що не є призначені ані до перевозу осіб ані тягарів, як валки до прасовання доріг і т. и.

По мисли провідної гадки висше зазначеної, припасти має половина доходу з оплати від наших автомобілістів фондам краєвим на ціль удержання доріг. Як поділити ту половину доходу на поодинокі краї, про се були гадки поділені, чи тут має рішати простір доріг краєвих, чи число автомобілів кожного краю (стійло зголошених автомобілів). Остаточно прийнято область стійла автомобілів за підставу до обчислення участі поодиноких країв.

Друга половина сих оплат як також оплати від заграничних осіб, до нашої держави приїзджаючих або переїзджаючих через нашу територію припасти мають державному скарбови на ціль удержання гостинців державних.

Кари стягнені від провинивших ся, припадають касі убогих тої громади, де наступило придержане.

Отсей новий закон мав би увійти в жите з 1. січня 1909, коли до сего часу з ним залагодять ся обі палати ради державної.

Кілько доходу принесе річно отсе нове оподатковане, сего не мож на разі докладно означити. Правительство не віщує з початку більше як около одного міліона корон річно.

Вкінци замітне є число самоходів в Австрії. На підставі обчислення з 1. цвѣтня 1907 було в Австрії: 2314 автомобілів, з чого припадає на

низшу Австрію 1294, на Чехію 465, на Галичину 40, а на Буковину 7 автомобілів; коліс моторових було в Австрії: 5387, з чого припадає на низшу Австрію 1622, на Чехію 2089, на Галичину 40, а на Буковину 11 коліс моторових. Ті числа самі говорять про добробут і культуру народів нашої держави.

II.

Про податки посередні (консумційні).

Привід до нарад над справою податків консумційних в повній палаті і в комісії податковій, дав наглий внесок соціальних демократів посла д-ра Реннера і товаришів про средства зарадні против дорожні предметів конечних до життя, який не утримав ся при наглим трактованю в палаті послів дня 28. падолиста 1907, та перейшов до підготовлення в комісії податковій.

На узасадненє своїх внесків піднесли соціальні демократи, що держава не повинна системою податковою причинятись до подорожіння средств до життя, і тому жадаєсь від держави зниження, зглядно усуненя податків консумційних. Отсе є можливе — по думці соціальних демократів, без нарушеня рівноваги в бюджеті державнім, коли приступить ся до енергічного притягання посідаючих клас до належного оподаткованя; коли до податку ґрунтового примінить ся принцип прогресії і підвиснить ся стопу податкову для більшої посілости, та коли держава отворить собі нові жерела податкові утворенєм новочасних податків відмаєтку, спадщин і від приросту вартостимаєткової. З тих причин маєсь візвати правительство, аби предложило палаті послів ради державної проекти законів про знесенє по-

датків від мяса і консумційного податку (акцизового) в замкнених містах, як також про постепене обнижане податків від пива, горівки, цукру і нафти.

Звичайні внески (не наглі) д-ра Гломбінського і товаришів про знесенє податку консумційного (акцизового) в замкнених містах, як також податку від мяса, опирають ся на тім, що мешканці так зв. замкнених міст є висше оподатковані від всіх інших мешканців держави, бо від конечних потреб житя, як від збіжа, муки, хліба, ярини, молока, дерева, вугля, мила і свічок оплачують надзвичайний податок у формі акцизи, та податок від мяса причинюєсь також до подорожнія предмету до житя потрібного, обтяжаючи найбільше убоге працююче населене міське.

Проектованим обниженем податку від цукру, що зовсім несподівано виринуло при нагоді дебати над угодою австро-угорською та зістало ухвалене палатою послів в місяці грудни 1907, мав бути зділаний початок до обниженя податків консумційних, хоч ясного пляну про сю реформу податкову не мало ані правительство ані палата послів. Колиж палата пайів неприхильно віднеслась до справи обниженя податку від цукру та міністер скарбу д-р Коритовский зачав наставати на підвисшенє податку від горівки, тоді прийшла справа реформи податків посередних (консумційних) під наради комісії податкової.

Внескодавець д-р Реннер на засіданю комісії податкової з 27. мая 1908, став ся узасаднити свої внески та покликуючись на інші держави і на пануючу дорожнечу обстоював при своїм, аби знести податки консумційні.

На засіданю комісії податкової з 3. липня 1908, заявив міністер скарбу д-р Кори-

товский, що внески Реннера і Гломбінського є неможливі до прийняття з огляду на положене фінансове держави, яке радше вимагає підвижки доходів, так як на поліпшене удержання війська потрібна є сума 18 мільонів, на піднесенє поборів служби державної також около 18 мільонів а на меліорациї 4 мільони корон.

Відтак референт д-р Врталь представив свій звіт, в яким підніс, що справа податків посередних є трудна, але мимо того демократизация життя публичного накладає на новий парламент обовязок приступити до розв'язання сеї справи, так як з одної сторони оправдане є оподатковане зглядно конечних предметів консумції, та з другої сторони не має оправдання оподатковане безглядно конечних средств до життя. Взагалі податки консумційні в системі податковій мають значіне доповняючого оподатковання, притягаючи до плачення податків чужинців, пробуваючих на області нашої держави, та сих горожан держави, яких не діймає безпосередне оподатковане. Можливе є тут також прогресивне оподатковане що-до збитковних предметів консумції та конечне є знесенє таких податків консумційних, що пригнітають убожші верстви населеня.

Консумційні податки (акцизові) побирають державні органи лиш у Відни і Триєсті; в так зв. замкнених містах: Празї, Берні, Кракові, Львові, Лінці, Люблянї і в Градці побирають громади титулом аренди від держави та мають з того зиск, а по малих містах і селах інші арендарі державні. З'осібна, в р. 1907. виносив дохід держави з податку від мяса і битя худоби суму около 17 мільонів корон, а з аренди міської акцизи около 6½ мільонів корон; Відень дав 7,800.000 корон податку від мяса а Триєст 1,330.000 корон; загалом місто Відень приносить з консумційного податку акцизового: 19,500.000 корон, а Триєст 2,200.000 ко-

рон річно, — при чім громада міста Відня побирає суму: 1,200.000 корон річно з доходу податку акцизового замість додатків громадських, а інші громади і краї побирають для себе додатки від податків консумційних, — супротив чого справа обниження, зглядно знесення податків консумційних, є не лиш справою важною для самої держави, але також для країв і громад.

До сего годить ся піднести, що у Відни не оплачує ся акцизи від муки, збіжа, рижу, свіжих овочів, ярини, масла, сира, яєць, дерева опалового і вугля, а в Триєсті також від риб — як від ко-
нечної поживи населення.

Закон про податок від мяса і битя худоби з р. 1877, що обов'язує по селах і малих містах, є більше несправедливий і за строгий тим, що означає оплати від штуки худоби без згляду на якість, або від живої ваги, що ріжнить ся від дійсної ваги мяса, або допускає подвійне а навіть потрійне оподатковане мяса, — коли худобу забиту в малій місцевості і там оподатковану впроваджуєсь до міста, та знов тут бере ся висшу оплату, а коли ліпші части мяса висилає різник звідси до замкненого міста, то там ще третій раз оплачує податок від того самого мяса...

Дальші податки консумційні виказують отсі доходи державні: Податок від горівки 95 400.000 корон; податок від пива 80,900.000 корон; податок від цукру 132,200.000 корон, а податок від вина і м о щ у к в о т у: 12,800.000 корон.

Коли би отже мав бути знесений податок від мяса і битя худоби та податок консумційний (акцизовий) замкнених міст — як сего домагають ся внескодавці послі Гломбінський і Реннер, — то держава стратила би річного доходу около 36 мільйонів корон, а коли би приступити до поступенного обниження податків від горівки, пива і цукру, як жадають

соціальні демократи, — то з уваги, що річна сума доходу сих трох податків виносить понад 300 мільонів, — знижка хоч би лиш 10 прц. принесла би річної страти для держави б і л ь ш е я к дальших 30 м і л і і о н в, не вичисляючи ще дальших страт, які через те понесли би краї і громади, що мусіли-б за се дістати рівновартність з інших жерел податкових і се тим конечнійше, бо ані фінанси краєві ані громадські не є сьвітлі, а навіть фінанси краєві конче потребують санації, а би відповісти новочасним завданням соціально-політичним.

Тих всіх обставин не розважили як належало пп. внескодавці, кладучи свої загальні внески без докладного узасаднення і без ніякого предложення способу реформи системи податків посередних. Тому комісія податкова, хочаби сю справу серіозно трактувати та маючи на увазі супротивні змагання правительства і палати панів, які проявились предложенєм підвищення податку від горівки і відкиненєм проекту закона про обнижене податку від цукру, вибрала комітет з десяти членів, що має підготовити справу реформи консумційних податків і прийти перед комісією податкову з докладними внесками.

III.

Про податки від будинків.

Дотеперішнє законодавство податкове нашої держави виріжнює два роди податків від будинків (Gebäudesteuer). Один, що бере а від доходу чиншового та тому називаєсь податком д о м о в о - ч и н ш о в и м, а другий, що вимірюєсь від числа мешкальних частий дому та називаєсь податком д о м о в о - к л я с о в и м, бо вимір сего податку поділений є на класи по числу мешкальних частий дому (комнат).

Наш податок домово-чиншовий ґрунтується на старім патенті з 23. падолиста 1820, і законі з 9. падолиста 1882. Сему податкови підпадають всі будинки (доми) положені в таких місцевостях, де щонайменше половина всіх будинків та найменше половина всіх мешкальних частин винаймаєсь за оплатою чиншу, як також будинки (доми), що є положені в інших місцевостях та зовсім або частию винаймають ся.

Підставою оподаткування для податку домово-чиншового є дійсний або можливий чистий дохід з дому без огляду на до ги інтабульовані. Від сирого чиншу потручуєсь на удержане і амортизацію дому: в 13 головних містах 15 процент, в інших місцевостях 30 процент, а в Дальмації $33\frac{1}{2}$ процент. Від доходу чиншового так обчисленого оплачують головні міста $26\frac{2}{3}$ процент державного податку домово-чиншового, інші місцевости 20 процент, а Тироль і Перед'арулянія 15 процент. Коли до сего податку домово-чиншового дочислить ся необмежені квоти додатків краєвих і громадських, то доходимо до того діймаючого висліду, що властителям домів чиншових забираєсь податками половину або й більше доходу, супротив чого реформа сего податку вельми тяжкого являєсь суспільною konieczністю не лиш з огляду на інтереси властителів домів чиншових, але також з огляду на інтереси мешканців всіх верств суспільних, так як висота надмірного податку відбиваєсь на висоті оплачуваних чиншів від помешкань, хоч би найбільшійших, бездомних робітників. Тому правительство узнало потребу реформи сего податку та заповіло єї в престольній промові при отвореню нового парляменту.

Натомість податок домово-класовий, поділений на XVI клас, від 40 мешкальних комнат до одної комнати мешкальної, з квотою податку від 440 корон до 3 корон, не є так тяжкий виміром висоти податку, але неспра-

ведливий, бо рільникови, ремісникови і робітникови відбирає в двох найнижших класах (при одній або двох комнатах мешкальних) конечне средство до житя та оподатковує варстат, а не дохід дотичних одиниць господарських. Сей податок запроваджений був патентом з 23. лютого 1820, як частина податку ґрунтового. А коли тепер податок ґрунтовий вимірюєсь у висоті 22·7 проценту катастрального чистого доходу з ґрунту, проте мешкальні доми, конче потрібні рільникови, не повинні підпадати оподаткованню.

Коли переглянемо зіставлене бюджету державного, то переконаємо ся, що податки від будинків найбільше в гору підтягнула шруба податкова, бо в році 1902 принесли сі податки: 77·2 мільонів, а в році 1907 доходить сума податків від будинків до квоти: 101·9 мільонів; на податок домово-клясовий припадає около 12 мільонів корон річно.

Та коли інші послы головну вагу прикладали до реформи податку домово-чиншового, то наші руські послы, маючи на увазі дрібне населення рільниче, підносили конечну потребу знесення податку домово-клясового в двох найнижших класах.

По цілорічних наставанях послів внесло правительство в палаті послів велике предложення закона про податок від будинків, в місяци липни 1908, та отсе предложення переказано комісії податковій, яка в місяци жовтни с. р. розпічне наради на підставі звітів вибраних референтів.

Отсей новий закон задержує поділ податків від будинків на податки: домово-чиншовий і домово-клясовий та впроваджує новий від податку від вартости дому (Hauswertsteuer), що приписує спосіб оподатковання фабрик, варстатів і подібних будинків промислових. Доси було у нас так, що в місцевостях чиншових означувано чиншову вартість фабричних домів

(будинків) на підставі так зв. парифікації, яка часто відбувалась на підставі довільного цінованя — а в місцевостях, підпадаючих податково домово-клясовому, майже зовсім не оподатковувано будинків фабричних, через що знов громади і краї тратили додатки від податку, який належав би ся за фабрику. Сій несправедливості хоче зрадити новий закон тим способом, що всі фабрики мають платити податок від своїх будинків, приймаючи 3% вартости реальности фабричної за головну підставу до виміру податку. Той процент отже становить вартість чиншову фабрики і від тої вартости потручуєсь на кошти удержання, а від остальної квоти вимірюєсь податок чиншовий.

Для причасних мешканців міст найважніше є питанє: як високий буде податок чиншовий?

Новий закон змагає до ось якого обниження сего податку:

З $26\frac{2}{3}$ процентового податку на 21·71 процентовий; з 20 процентового на 17·14 процентовий податок, та з 15 процентового на 13·71 процентовий податок. А як узгляднимо потручення на кошти удержання дому і опуст з податку особистого, — то будуче обтяженє податкове представляє ся: замість $26\frac{2}{3}$ процентового податку приходить 19 прц.; замість 20 процентового податку приходить 15 прц., та замість 15 процентового податку приходить 12 процентове оподаткованє.

Безпроводочне обниженє податку чиншового в сих розмірах принесло би скарбови державному страту в сумі: 17,270.000 корон. Аби до того не допустити, має намірене обниженє відбуватись поступенно із щорічного приросту податку чиншового, так що з дотепрішного приросту, який виносить річно 3·5 процент, 2 прц. прийде до побору, а 1·5 прц. до об-

ниження стопи податку чиншового та сим способом в р. 1922, отже до 12 літ буде переведене згадане висше обнижене податку чиншового. За підставу до сего обчислення приймаєсь рік 1910, який має дати квоту: 111.4 мільонів корон і та квота має збільшатись річно о 2 процент приросту.

Нові дома (перебудови) мають одержати замість дотеперішних так званих 12 вільних літ (з 5 прц. податком і додатками від ідеального податку чиншового): 6 літне повне увільнене податкове від податків державних і всяких додатків, а по тих перших шести роках прийдуть відразу нові будинки до оподаткування на підставі обниженої стопи податкової.

Для сільського і маломіського населення важна є справа податку домово-клясового. Сей податок буде вимірюватись від числа комнат, що є призначені до мешкання або ужитку на склепи, магазини товарів, робітні і т. п. Не підпадуть податкови домово-клясовому: кухні, комори, шпихлірі, сїни, ганки, стрихи, пивниці, стайні і шопи господарські.

Дальше постановляє новий закон, що податок домово-клясовий від будинків I і II кляси тарифової, то є від будинків з одною або двома мешкальними комнатами не буде побиратись, то значить, що такі будинки (хати) будуть увільнені від оплачування податку домово-клясового. Наслідком сего увільнення будинків I і II кляси від оплачування податку домово-клясового стратить держава понад шість мільонів корон річного доходу.

Тарифовий вимір податку домово-клясового III кляси до XVII. кляси має бути примінений до будинків звичайної якості; будинки гірші як звичайні в повіті або віддалені від оселі на біль-

ше як годину дороги мають право до опусту 20 прц. з виміру тарифового, а значно ліпші або кориснійше положені будинки будуть 20 прц. висше оподатковані, як приписує тарифа. При дворах і літних домах коштовно будованих буде підвишка податку домово-клясового виносити 50—100 прц. тарифового виміру. Взагалі при домах від пяти комнат висше — уложена є тарифа податку домово-клясового, так, що більші будинки і більші комнати будуть висше оподатковані аж до квоти по 8 корон 50 с. від одної (кождої) комнати.

Вільні роки нових, зглядно перебудованих будинків, що підпадають податкови домово-клясовому, мають бути обмежені до шести літ.

IV.

Про особисті дезпосередні податки.

Законом державним з 25. жовтня 1896, В. з. д. 220, знесено в Австрії давні податки: заробковий і доходовий, та натомість з днем 1. січня 1898 запроваджено нові особисті податки: загальний заробковий, податок заробковий від підприємств обовязаних складати публично рахунки, податок від рент, податок особисто-доходовий і також податок від висшої платні.

Найважнійший з сих нових безпосередних податків особистих є податок особисто-доходовий, який мають платити всі, що мають на рік доходу більше як 1.200 корон, отже більші господарі ґрунтови, властителі каменниць, великі купці, промисловці, урядники і н. Сей податок особисто-доходовий є уложений в такій прогресії, що від річного доходу над 1.200 корон до 1.250 корон виносить річний податок: 7 корон 20 сотиків; від

річного доходу над 2.000 корон до 2.200 корон виносить річний податок : 20 корон ; — від річного доходу над 10.000 корон до 11.000 корон виносить річний податок : 258 корон, а від річного доходу над 200.000 корон до 210.000 корон виносить річний податок 9.300 корон, отже доходить річно від $\frac{1}{2}$ процент до 5 процент податку від виказаного доходу.

Із щорічної звижки приходу податків особистих припадає частина (25 процент) скарбови державному ; часть відступає скарб державний краєвим фондам (одвітно до оплачуваних податків ґрунтових і домових), та часть іде на зменшене податку ґрунтового (10 процент до 15 процент опушту) і податків домових (10 процент до $12\frac{1}{2}$ процент опушту), але отсе під услівем, що сойми краєві увільнять податок особисто доходовий від додатків, — що й стало ся в році 1898.

Прихід держави в посліднім році виказує з безпосередних податків особистих — в міліонах :

- 1) З податку заробкового 35·7.
- 2) З податку від підприємств 56·4.
- 3) З податку від рент 9·3.
- 4) З податку особисто доходового 60·9.
- 5) З податку від платні 2·4 міліонів корон.

По мысли артикулу XII. згаданого на вступі закона з р. 1836, остаточне усталенє виміру безпосередних податків особистих має наступити дорогою законодапною найпізнійше в році 1909, — при чім має наступити обнижене податку домово-клясового та управильнене квот переказуваних краям. Обнижене податку домово-клясового має бути переведене піднесеною вже попередно реформою податку від будинків, а усталенє квот переказуваних краєвим фондам

має наступити при нагоді підвищення податку від горівки. З того приводу мусимо згадати про стан фондів нашого краю.

П р и х о д и Г а л и ч и н и (на підставі замкнення рахунків краєвих з року 1905) вносили :

1) В додатках до податків державних : 18,603.657 корон.

2) З краєвої оплати від пива : 1,700.000 корон.

3) З податку від горівки 5,350.000 корон.

4) З оплат шинкарських 439.744 корон.

5) З оплат спадкових 160.000 корон.

6) З інших державних податків переказано 850.000 корон.

З того представлення виказуєсь, що отсе переказане на річ нашого краю є малозначне супротив висоти податку особисто-доходового, та тих опустів податків ґрунтового і домового також мало відчують податники.

Аби фондам краєвим прийти з визначнішою помочю задля потреби санациї фінансів країв, предложив міністер скарбу д-р Коритовський підвищення податку від горівки з 90 корон на 140 корон від одного гектолїтра спіритусу (алькоголю), — ідучи за прикладом Франції, Росії і Англії, де від одного гектолїтра алькоголю побираєсь 211, 400 і 456 корон податку. З сего підвищення податку від горівки о 50 корон за гектолїтер мало би 30 корон припасти краям, а 20 корон скарбови державному, отже до поділу на краї припало би річно около 28—30 міліонів корон, з чого Галичина побирає би річно 8 міліонів корон, отже галицький фонд краєвий мав би з горівки річно понад 13 міліонів корон приходу. Яка судьба стріне предложене правительства в

справі підвищення податку від горівки і участі країв в доходах з податків державних, — сего годі передвидіти, так як з одної сторони підвищене сего податку консумційного коштом найбіднійшої суспільности має багато противників, а з другої сторони отся справа лучить ся з питанням про контингент горівчаний та про боніфікації рілньничих горалень, де знов гадки є дуже поділені.

Але хоч би навіть переведено підвищене податку від горівки, то сею звишкою доходів державних ані не перепровадить ся в цілости санації краєвих фінансів ані не збільшить ся доходів держави на покриті запотребованя держави в часі найближшій.

Замість тих опустів податків ґрунтового і домового, які не мають майже ніякого значіння для податників, належить перевести справедливу реформу сих податків (ґрунтового і домового) та замість переказування краям часті доходу державного з податків особистих, повернути краям додатки до податку особисто-доходового, та взагалі підвишити податок особисто-доходовий з одвітною прогресією.

З'осібна, о скільки держава потребує нового жерела доходу, то повинна его шукати в підвищеню податку особисто-доходового, який від разу на підставі десятилітнього досвіду податкового (1898—1908) надаєсь до підвищення о 50 прц., то значить дорогою прогресії від 1 прц. до 7 прц. від річного доходу та при числі около одного міліона заможнійших податників принесе державі річно понад 30 міліонів корон більше доходу та як скасуєсь переказування краєвим фондам, то держава еще зискає річного доходу около дальших 12 міліонів!

Натомісць краї ліпше вийдуть, коли будуть мати право побираня додатків до податку особисто-доходового, так як тоді кождий край притягне своїх сильнійших податників до чинитьби на користь краєвого запотребованя. Як би підставою до виміру додатків краєвих була річна сума підвищеного податку особисто-доходового в квоті около сто міліонів корон та як би прийняти висоту 40 прц. додатків краєвих, то краї дістали би 40 міліонів корон річно на санацію своїх фінансів!

З того виказуєсь, що замісць брати 50 міліонів річно з підвищення податку від горівки, отже з найбіднійших податників, — можна би взяти около 70 міліонів корон річно з заможнійших податників. А коли би таке оподатковане особисто-доходове на два фронти не далось на разі перевести, то най держава бере цілий податок особисто-доходовий, а цілу підвижку податку від горівки най полишить краям. На сїм найліпше вийшов би галицький фонд краєвий, бо з підвижки податку від горівки (о 50 корон на однім гектолїтрі) зискав би около 17 міліонів корон річно.

Вкінци годить ся тут згадати про ініціативні внески посла Кайзера і товаришів, аби обовязок оплачуваня податку особисто-доходового розпочинав ся від доходу: 1.800 корон; — аби при висших доходах зістав прогресивно піднесений, та аби краям, повітам і громадам признати право побираня додатків, та посла д-ра Бенковича і товаришів, аби урядників двора, держави і краю як також особи військові притягнути до плачення краєвих додатків.

V.

Про податок ґрунтовий.

Податок ґрунтовий виносить у нас — як звісно — 22·7 процент доходу катастрального, та

наслідом опустів на підставі закону з 25. жовтня 1896, В. з. д. 220, про безпосередні податки особисті, обнижуєсь до 19,3 проценту. Дотеперішні нарікання рільників на оподатковане ґрунтів мали свою причину головнo з отсего приводу, що катастроване доходу ґрунтового не було однаке і справедливе та що стан ґрунтів підпадає змінам через переміну культури (управи) і елементарні пригоди, а податок від ґрунту лишаєсь незмінений. Отсему лиху не в силі в цілости зарадити ревізії катастру податку ґрунтового супротив незвичайно великого числа парцель та їх ріжнородности, як також кошту безперестанного провірювання їх стану, що в короткім часі знов підпадає дальшим змінам.

Але сам згаданий закон з 25. жовтня 1896 викликав иншу критику податку ґрунтового, виявляючи спосіб оподаткування движимого капіталу. З'осібна, закон про безпосередні податки особисті впровадив у нас так зв. „minimum existentie“ та прогресію податкову від доходу з движимого капіталу, чого нема при податку ґрунтовім. Дохід рентовий від движимого капіталу оподатковуєсь від 1 і пів проц., 2 проц. і 3 проц. до найвисшого 10 процент, хоч сей дохід спокійно і певно побирає дотичний податник, а дохід з ґрунту оподатковує ся значно висше — хоч сей дохід є непевний та добуваєсь тяжкою працею хлібороба, та коли сей дохід переступить „minimum existentie“, то оподатковуєсь його другий раз податком особисто-доходовим.

Нерівномірність оподаткування капіталу ґрунтового супротив движимого капіталу виступає ще сильнійше, коли звернемо увагу на те, що ґрунтовий податок дуже збільшаєсь додатками: краєвими, повітовими, громадськими і иншими бічними дачками (приміром у нас до

157 проц.), — коли дохід від движимого капіталу в значній частині є вільний від додатків (як податок особисто-доходовий).

До сього треба звернути увагу ще й на те, що ґрунти обтяжені довгами інтабульованими оплачують так само податок ґрунтовий як ґрунти вільні від всяких довгів.

Маючи се на увазі та покликуючись на те, що в Прусах знесено в р. 1893 податок ґрунтовий як податок державний, поставили німецькі аграристи в палаті послів жадане, аби у нас зовсім знести податок ґрунтовий та дотичну квоту приходу державного (53'5 мільонів корон річно) покрити підвищенням податку особисто-доходового, а податок ґрунтовий передати краям і громадам.

Інше становище в сій справі займають соціальні демократи, що є противні знесенню податку ґрунтового як податку від капіталу, та домагаються, аби сей податок розвинути на підставі прогресії при більших посілостях на взір податку особисто-доходового.

З того всего виказується, що до реформи наших податків, яка до року 1910. мусить прийти до рішучого звороту, прикладається велику вагу та що сі змагання ідуть в кількох розбіжних напрямках: підносити податки консумційні (посередні), то знов зносити і зменшувати податки консумційні, а натомість підносити податки особисті і взагалі безпосередні, та знов полишити податки консумційні, а підвищенням податку особисто-доходового довести до зменшення податку ґрунтового і домового. Та погодити отсі суперечні змагання не так легко, бо вони виходять з одностороннього трактування інтересів дотичних клас суспільних. Соціальні демократи хотіли би увільнити класи робітничі від тягару податкового та тому жадають знесення податків по-

середних (консумційних), а знов аграристи хотіли би ратувати упадаюче рільництво і тому жадають знесення податку ґрунтового; — міські промисловці хочуть хоронити свої інтереси і тому годять ся лиш на підвищене податку від горівки, бо сей податок їх найменше нарушує, а противлять ся підвищенню податку особисто-доходового...

Супротив таких обставин суспільно-політичних заходить питанє: чи під теперішню хвилю висувати справу реформи податку ґрунтового чи ні?

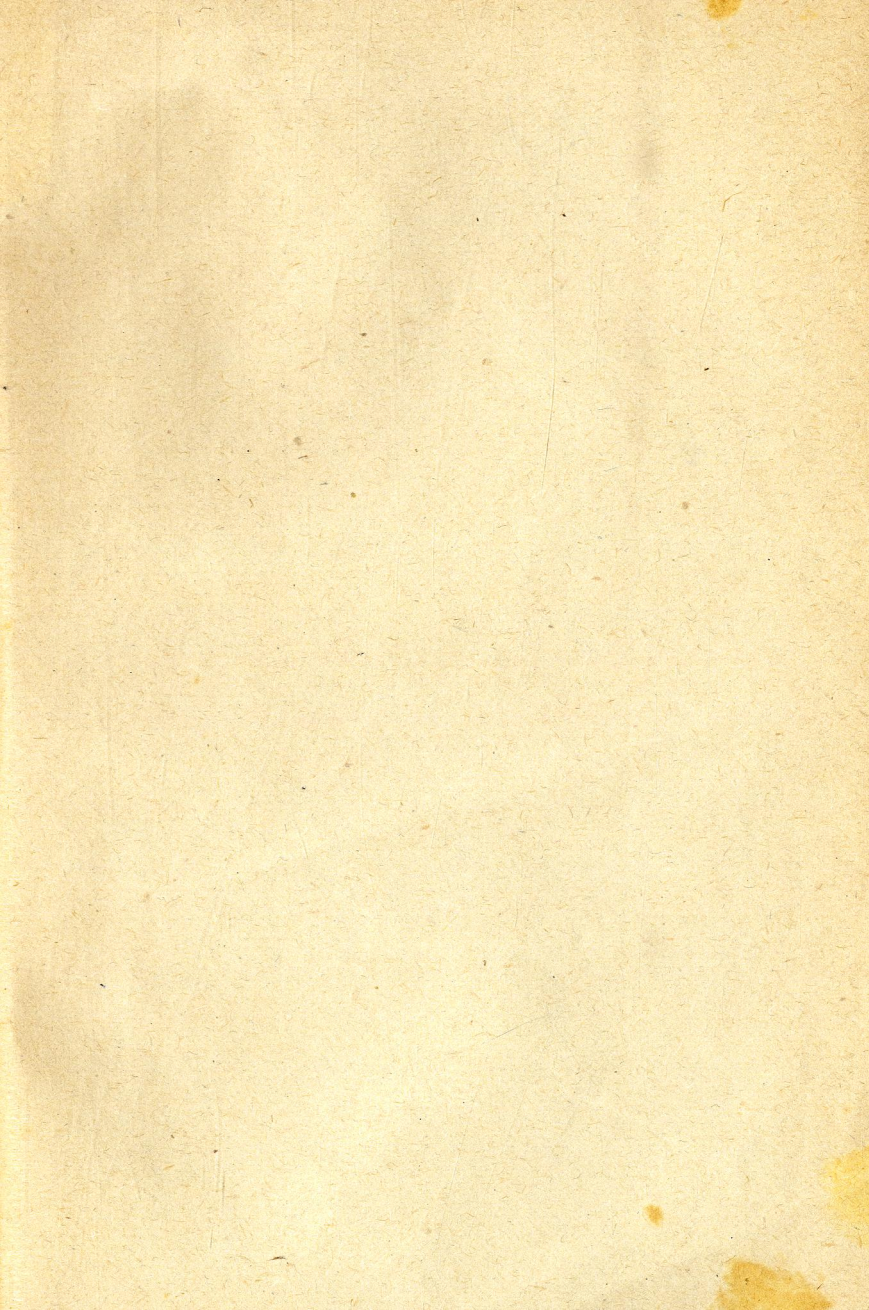
Узглядняючи окремішні обставини, серед яких у нас в Галичині заложено катастер ґрунтовий з покривдженем меншої посілости в порівнянню з більшою посіlostію, наші руські послы (внесок посла д-ра Евгена Олесницького і товаришів з 4. липня 1907) зажадали, аби правительство безпроволочно перевело основну і справедливую ревізію катастру ґрунтового.

В самій річі, змагаючи до того, аби конечна скількість доходу була полишена кождому податникови — будуть наші послы (по мисли внеску посла д-ра Евгена Левицького і товаришів з 24. липня 1907) попірати гадку, аби найслабші господарі ґрунтові з незначним доходом були увільнені від плачення податку ґрунтового. Доповненем сего змаганя буде попіране справи реформи належитостий і спадкових, що наслідом роздроблення ґрунтів селянських і частого переходу з голови на голову незвичайно прикро відбивають ся на долі хліборобській. В інтересі нашого селянства є така реформа належитостий спадкових, аби малі спадщини були увільнені від належитостий, та аби до більших і найбільших спадщин примінено прогресивний вимір належитостий спадкових. Такою реформою не буде скарб державний нара-

жений на ніяку страту доходу, але противно через прогресню належитостей спадкових при заможних спадщинах дійде до значної щорічної звижки доходів.

Вкінці, наслідом рішення палати панів з 23. липня 1907, приготує ся в палаті послів закон того змісту, аби контракти про набутє недвижимостий, яких вартість не перевищає квоти 200 корон, на устне жаданє сторін споряджувано протоколярно в судї і на підставі сих протоколів доконувано інтабуляції в книгах ґрунтових. Отсей новий закон стане добродійством для нашого народа, що дуже часто руйнує ся контрактами і інтабуляціями, та наші руські послы жадають, аби квота вартости була значно піднесена.

Д-р Кость Левицький.

(30x)

0.87

(1986)

~~5296~~

РЛ 3296

К. Левицький

Діяльність нового

парляменту...